

ESQUIROL, Josep M. (2011)

Los filósofos contemporáneos y la técnica: De Ortega a Sloterdijk

Gedisa: Barcelona

La tècnica és inseparable de la condició humana, fins al punt de poder dir que la tècnica defineix l'ésser humà. El problema que planteja la nostra època, anomenada també «era de la tècnica», és el de saber si la tècnica pot modificar l'essència mateixa de la realitat i com això ens pot afectar a nosaltres mateixos com a persones. Si sempre s'havia considerat que l'home controlava la tècnica, ara s'entreu que pot escapar del seu control i alterar la nostra pròpia realitat, sobretot en l'àmbit de l'enginyeria genètica. Josep M. Esquirol ens ofereix una síntesi del pensament de vuit filòsofs contemporanis rellevants que presenten plantejaments força diferents sobre la realitat de la tècnica, la qual cosa no significa que no hi hagi cap relació entre ells. José Ortega y Gasset, Martin Heidegger, Jan Patocka, Jacques Ellul, Hannah Arendt, Hans Jonas, Jürgen Habermas i Peter Sloterdijk són pensadors amb filiacions i trajectòries diverses, posats aquí conjuntament pel fet que tots han reflexionat sobre la tècnica, malgrat que, a la visió que en tenen, no es pot dir que hi hagi cap denominador comú. Josep M. Esquirol no pretén exposar el conjunt del pensament dels autors mencionats, sinó el seu pensament sobre la tècnica i la relació que aquesta té amb el conjunt de la seva filosofia, una relació que és indicada en el títol que encapçala cada capítol. En aquest sentit, el llibre és molt útil, pel fet que posa a l'abast del lector un pensament altrament dispers i no sempre fàcil d'accedir-hi.

La tècnica, en efecte, ha estat sempre objecte de reflexió per part dels filòsofs de tots els temps. No és, per tant, estrany que se n'ocupin els filòsofs contemporanis. Recordem, per exemple, Plató, que, en el *Fedre*, es lamenta dels efectes negatius que comporta l'escriptura —hem

oblidat que és una tècnica— en l'àmbit del saber. Podem mencionar també Rousseau, que, en el seu *Discurs sobre les ciències i les arts*, considera que aquestes no contribueixen a millorar la humanitat, perquè només proposen reformes superficials i no van al fons de la qüestió, que consisteix a reformar la consciència dels homes. És cert que ni Plató ni Rousseau no van viure el que avui anomenem l'«era de la tècnica», però no sé fins a quin punt aquesta —incloent-hi l'actual— no ha mostrat sempre els límits que té. Les reflexions dels filòsofs contemporanis sobre la tècnica, tal com mostra Josep M. Esquirol, són absolutament pertinents i ens posen en alerta sobre les conseqüències deshumanitzadores que pot tenir la tècnica contemporània, com ho eren les reflexions dels filòsofs anteriors. La tècnica sempre ha modificat la realitat i la manera d'entendre-la, de la mateixa manera que ha modificat la nostra pròpia autocomprensió. El que no és tan evident és que la tècnica —incloent-hi l'actual— sigui capaç de sotmetre l'home i capgirar així l'ordre de la realitat. La concepció del saber va canviar, sens dubte, amb l'aparició de l'escriptura, però el saber no va desaparèixer. Les ciències i les arts per si soles no han millorat la humanitat, però tampoc no l'han empitjorat. L'enginyeria genètica no aconseguirà humans perfectes, ni tan sols potser millors, però segurament mai no aconseguirà híbrids no humans. Dit amb altres paraules, la tècnica té també els seus límits. I això ho podem veure de manera privilegiada a través dels anomenats «relats de ficció». *El Doctor Frankenstein*, de Mary Shelley, o *Blade Runner*, de Ridley Scott, per citar-ne dos exemples, ens mostren límits que la ciència i la tècnica, de fet, no traspassen.

Frankenstein és massa humà per viure entre els humans; els replicants de *Blade Runner* també són massa humans, motiu pel qual han de ser eliminats. Potser més que els perills, els relats de ficció ens mostren les quimeres o les falses il·lusions que ens ofereixen una ciència i una tècnica que no són conscients dels límits que tenen. En el fons dels relats de ficció, hi ha la convicció que existeixen uns límits que la condició humana mai no podrà superar.

Segons el meu parer, no es tracta tant de saber quins són els límits que cal imposar a la ciència o a la tècnica, sinó de repensar el concepte aristotèlic de saviesa pràctica per tal de saber discernir allò que és sensat d'allò que no ho és. La investigació de l'espai al preu que sigui, no és una cosa insensata? Té alguna utilitat? Preguntes semblants es plantejava Petrarca a l'inici del Renaixement quan, llegint les *Confessions* de sant Agustí, reconeixia que els homes es preocupaven massa del món exterior i descuidaven el seu interior. Que hi hagi vida més enllà del nostre planeta o que puguem reconstruir el Big-Bang, són qüestions realment rellevants per a la vida de les persones? El fet de manipular genè-

ticament els embrions —més enllà de la utilitat terapèutica que té—, ens permetrà obtenir un ésser humà perfecte? O hem oblidat que l'ésser humà no depèn només de la biologia? Aquestes reflexions, i d'altres, són les que planteja la ficció a través de pel·lícules com ara *2001 Una Odissea a l'espai*, de Stanley Kubrick, o *Gattaca*, d'Andrew Niccol, per citar-ne dos exemples.

La coda final, en què l'autor exposa alguns interrogants sorgits dels autors estudiats però on també expressa unes altres inquietuds en relació amb el tema del pensament, crec que hauria guanyat en profunditat si hagués contrastat les aportacions dels filòsofs amb relats de ficció pel que fa a la comprensió de la ciència i de la tècnica. La ficció, en efecte, no és el contrari de la realitat, sinó el seu complement, de la mateixa manera que, parafrasejant Pascal, la imaginació no és el contrari de la veritat ni de l'error. També en l'àmbit de la ciència i de la tècnica.

Josep Hereu

Col·legi Mare de Déu de les Escoles Pies

ROCA JUSMET, Luis (2010)

Redes y obstáculos

Alicante: Editorial Club Universitario

Frente a los dormidos, que pretenden vivir en mundos propios y aislados, el viejo Heráclito nos conminaba a mantenernos despiertos, compartiendo el *lógos*, con su dimensión lingüística o simbólica, en tanto que garante de habitar un universo común. Una dimensión simbólica que, sin embargo, se ha desvirtuado a conveniencia a lo largo de la historia.

Para empezar, el condicionante pragmático de búsqueda de puntos de referencia fijos y estables, y más específica-

mente el afán de facilitar la cohesión y el control social, ha conllevado que prevaleciera la función de reconocimiento en detrimento de la de expresión. O, más en concreto, se ha tendido a valorar más el sentido literal de las palabras que su sentido metafórico, la memoria que la imaginación, o la forma sistemática que la fragmentaria. Por otro lado, a menudo se ha pretendido —como en el caso de la religión o el nacionalismo— presentar como único orden común lo que no es